

Asia: VN/19873/2023

Lausuntopyyntö syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen; työryhmän mietintö

Nykytila

Mitä huomioita teillä on nykytilaa koskien?

Syyteneuvottelun käyttö on jäänyt useasta eri syystä vähäiseksi. Syyteneuvottelun käyttöala on nykyisellään liian suppea, syyteneuvottelu perustuu liiaksi yksittäistapaukselliseen harkintaan, menettelyn painopiste on myöhäisessä vaiheessa rikosprosessia, ja rikoksen asianomistajan asema liian vahva. Lisäksi syyteneuvottelun tunnettuudessa on puutteita.

Keskeiset ehdotukset

Velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä

Työryhmän esitys on kannatettava. Poliisia ja syyttäjää velvoittava, ja toivottavasti vakiintuva yhteistoiminta (myös puolustajien kanssa), on syyteneuvottelun käytön lisäämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Ilmoitukset asianosaisten oikeuksista

Työryhmän esitys on kannatettava.

Syyteneuvottelun kohteena olevat rikokset

Syyteneuvottelun käyttöalaa tulisi laajentaa kaikkiin rikoksiin, joista ei ole säädetty elinkautista vankeutta.

Oikeuspoliittisessa keskustelussa on toki esitetty vahvoja kantoja siitä, ettei syyteneuvottelu saisi olla käytettävissä seksuaalirikoksia ja lähisuhdeväkivaltaa koskeissa asioissa, mutta käytännön tuomioistuintyössä on kuitenkin käynyt varsin selväksi se, että näidenkin rikosten uhreille tärkeintä on, että rikoksentekijä ottaa vastuun tapahtuneesta ja saa siitä rangaistuksen. Rikosoikeudenkäynti on myös menettelynä asianomistajalle raskas.

Kun asianomistajan suostumuksesta syyteneuvottelun edellytyksenä tulisi muuten luopua, voisi seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikosten osalta kuitenkin olla perusteltua, että asianomistajan suostumus pidettäisiin syyteneuvottelun edellytyksenä sanotuissa rikosasioissa.

Yhteisösakosta neuvottelu

Työryhmän esitys on kannatettava.

Liiketoimintakiellosta neuvottelu

Tältä osin esitykseen on syytä suhtautua varauksellisesti. Liiketoimintakiellolla suojataan paitsi yhteiskunnan toimivuutta myös luottamusta siihen, että elinkeinoelämässäkin kaikki toimijat toimivat samojen sääntöjen mukaisesti.

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

Tältäkin osin esitykseen on suhtauduttava varauksellisesti, koska rikoksentekijä ei saa hyötyä rikoksestaan.

Syyteneuvottelu muutoksenhakuasteessa

Työryhmän esitys on kannatettava siitäkin huolimatta, että menettelyn painopisteen tulee olla käräjäoikeudessa.

Seuraamuskannanottojen informatiivisuus

Työryhmän esitys on kannatettava.

Tunnustamisoikeudenkäynnin määräaika

Työryhmän esitys on enemmän kuin kannatettava. Määräaikaan sidottujen asioiden määrä on suuri ja laissa säädetyt määräajat koskevat nimenomaan sanottujen asioiden käsittelyä käräjäoikeudessa. Nyt ehdotetun kaltainen 60 (tai 90) päivän määräaika tulisi ulottaa myös rikosasioihin, joissa vastaajana tai asianomistajana on alaikäinen. Tämä olisi ensiarvoisen tärkeää paitsi käräjäoikeuden, syyttäjän ja puolustuksen, myös lapsiin kohdistuvia rikoksia koskevissa asioissa asianomistajankin kannalta.

Esitutkintalain mukainen tunnustamismenettely

Ei lausuttavaa.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Tunnustamismenettely säästää oikeuslaitoksen kokonaiskustannuksia. Työryhmän toimeksiannon rajauksesta johtuen tunnustamismenettelyn käyttöala olisi kuitenkin edelleen varsin rajattu, joten esityksen taloudelliset vaikutukset saattavat jäädä ehdotuksen mukaisilla muutoksilla toivottua pienemmiksi.

Millaisia viranomaisvaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Ehdotetun sisältöisenä esityksellä ei liene suuria vaikutuksia lukuun ottamatta niitä uusia asiaryhmiä, jotka tulisivat syyteneuvottelun piiriin. Niissä rikosprosessin kokonaisaika tulisi lyhentymään ja työtä säästymään.

Esitys toisaalta lisäisi tarvetta erityisesti poliisi- ja syyttäväviranomaisten mutta myös muiden oikeuslaitoksen toimijoiden koulutukseen.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esitys aiheuttanee yhteiskunnallista ja oikeuspoliittista keskustelua sekä osin myös kritiikkiä. Käytännön realiteetit (myös taloudelliset) ja erityisesti se huomioon ottaen, että syyteneuvottelussa vastaaja ottaa vastuun rikoksestaan, esitys hyväksyttäneen myös yhteiskunnassa.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Ei lausuttavaa.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5) ja erillisessä muistiossa esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Syyteneuvottelun käyttöala tulisi laajentaa kaikkiin rikoksiin lukuun ottamatta niitä rikoksia, joista voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus. Nyt rajatulla tavalla syyteneuvottelun käyttöala ja taloudelliset säästöt saattavat jäädä varsin vähäisiksi.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

Ei lausuttavaa.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Esitykseen ei sisälly perustuslaillisia ongelmia.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

.

Taloudelliset insentiivit ovat nykyisellään suurin ajuri lähes kaikissa lainsäädäntöuudistuksissa. Talouden realiteetit ovat toki selviä ja ne on otettava kaikessa päätöksenteossa huomioon, mutta samalla on pidettävä huoli siitä, etteivät uudistukset tuota uusia oikeusturvaongelmia. Tunnustamismenettelyä koskien tällaiseksi ongelmaksi saattaa muodostua se, että menettely johtaa epäterveeseen taktikointiin ja tilanteisiin, joissa vastaaja tunnustaa rikoksensa liian ankaran seuraamuksen tai raskaan rikosprosessin välttääkseen. Tätä pelkoa on kuitenkin pidettävä pienenä, sillä asioissa suoritettaisiin edelleen esitutkinta, syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely. Kansallinen oikeuskäytäntömme on lisäksi vakiintunutta ja ennustettavaa, ja rangaistuskäytäntömme maltillista. Asioiden nopeampi ja sujuvampi käsittely on lisäksi paitsi viranomaisten myös kaikkien asianosaisten etu.

Lahtinen Ilkka
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus

